

потерпіла особа повинна вчиняти дії на захист своїх прав у вкрай обмежені часові проміжки та у стресовій ситуації, наголошуємо, що найбільш ефективним способом протидії рейдерству є належна превентивна діяльність до відбиття атаки. Своєчасно вжиті заходи щодо укріплення своїх прав на компанію та її активи у багатьох випадках дозволяє уникнути захоплення підприємства.

I. Ю. Матюшенко,

*д.е.н., професор кафедри міжнародних економічних відносин
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

ВПЛИВ НОВОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНІ УРЯДИ ТА МІЖНАРОДНУ БЕЗПЕКУ

Четверта промислова революція (Індустрія 4.0) справить фундаментальний вплив на світову економіку, що буде мати настільки далекосяжний і багатогранний характер, що відокремити один конкретний ефект від іншого буде практично неможливо. Ця нова промислова революція змушує докорінно перебудовувати діяльність державних установ і організацій, зокрема, вона змушує уряди (на регіональному, національному та місцевому рівнях) адаптуватися шляхом самоперебудови та знаходити нові варіанти і способи співпраці зі своїми громадянами і приватним бізнесом. Вона також впливає на відносини між країнами й урядами.

Індустрія 4.0 змінює традиційні уявлення політиків та їхню роль у суспільстві. При зростанні можливостей громадян і все більшій фрагментації і поляризації населення можуть формуватися політичні системи, в яких все важче здійснювати керівництво, і в цьому випадку уряди можуть виявитися не настільки ефективними. І це в той час, коли уряди повинні бути найважливішими партнерами бізнесу і суспільства в цілому при переході до нових науково-технологічних, економічних і соціальних структур.

При оцінці впливу Індустрія 4.0 на владу виникає припущення, що *використання цифрових технологій дозволить краще здійснювати управління*. Більш інтенсивне й інноваційне використання веб-технологій може допомогти державним адміністраціям модернізувати свої структури і функції, щоб поліпшити загальну результативність, починаючи від зміцнення процесів електронного управління до більшої прозорості, відповідальності та залучення у відносинах між урядом і його громадянами. Уряди повинні адаптуватися і до того, що влада під впливом цієї промислової революції часто переходить від держави до недержавних суб'єктів, а також від організованих установ до мереж з більш вільним пристроєм. Нові технології і соціальні угруповання і взаємодії, які ними забезпечуються, дозволяють практично будь-кому впливати на ситуацію і при цьому такими способами, про які неможливо було б подумати ще кілька років тому [1–6].

При розгляді багатостороннього впливу четвертої промислової революції на уряди, треба визнати, що ключовий момент полягає у такому: *технології будуть все більш наділяти громадян повноваженнями, даючи їм новий спосіб висловлювати свої думки, координувати зусилля* і, можливо, знаходити шляхи для обходу державного нагляду. Ми говоримо «можливо», тому що цілком може виявитися вірним і протилежне, тобто посилення нагляду і надмірна влада державних органів завдяки новим технологіям спостереження.

Паралельні структури зможуть транслювати ідеології, вербувати послідовників і координувати дії, спрямовані проти офіційних урядових систем або що йдуть врозріз з їх позицією. Уряди в їх нинішньому вигляді будуть змушені змінюватися, оскільки їх центральна роль у проведенні політики буде все більш зменшуватися у зв'язку зі зростанням конкуренції, а також перерозподілом і децентралізацією влади, які стали можливими завдяки новим технологіям. *Уряди будуть розглядатися як центри з обслуговування населення*, які оцінюються за їх здатністю постачати розширену форму послуг у найбільш ефективний і індивідуалізований спосіб.

Зрештою саме здатність урядів адаптуватися зіграє визначальну роль у їх виживанні. Якщо вони приймають світ, в якому відбуваються дизруптивні зміни, вплив яких експоненціально зростає, і якщо

вони встановлюють для своїх структур ті рівні прозорості і ефективності, які можуть допомогти їм зберегти свою конкурентоспроможність, то вони витримають це випробування. Проте *уряди в будь-якому випадку будуть повністю трансформовані в більш економні і більш ефективні структури влади*. І все це відбудеться в контексті нових і конкуруючих силових структур.

Як і за часів попередніх промислових революцій, законодавче регулювання буде відігравати вирішальну роль в ухваленні та поширенні нових технологій.

Четверта промислова революція справить глибокий вплив на характер міждержавних відносин і на *міжнародну безпеку* [10]. Тема безпеки – одне з найважливіших перетворень, що пов'язане з четвертою промисловою революцією, недостатньою мірою винесена на громадське обговорення, а також на розгляд у секторах, що виходять за межі урядів і оборонної промисловості.

Критично небезпечно те, що гіперзв'язаність світу в умовах зростаючої нерівності може призвести до посилення фрагментації, сегрегації та соціальних хвилювань, які, своєю чергою, створюють ситуацію для розвитку насильницького екстремізму. Четверта промислова революція *змінить характер загроз для безпеки, а також вплине на зміщення влади не тільки в географічному відношенні, але і від державних структур до недержавних*. В умовах зростання збройних недержавних формувань на тлі вже непростого і все більш ускладненого геополітичного ландшафту перспектива *створення спільної платформи для співпраці щодо ключових проблем міжнародної безпеки стає завданням критично важливим і при цьому вимагає великих зусиль* [3–4].

Ми живемо у світі, що повністю пронизаний зв'язками, в якому інформація, ідеї та люди переміщуються швидше, ніж будь-коли. Ми також живемо у світі *зростаючої нерівності* – явища, яке буде посилюватися масштабними змінами на ринку праці. Посилення соціальної ізоляції, складність пошуку в сучасному світі надійних джерел сенсу, а також розчарування в еліті та структурах стимулюють екстремістські рухи і дозволяють їм вербувати прихильників для жорстокої боротьби проти наявних систем.

Гіперпідключеність не веде сама собою до більшої толерантності або адаптивності, як можна бачити на прикладі реакції на вимушені переселення біженців, які досягли історичного максимуму в 2015 році. Проте та ж сама *гіперпідключеність також несе в собі потенціал знаходження спільних позицій на основі більшого визнання один одного і розуміння відмінностей*, що може послужити зближенню спільнот, а не відторгненню їх один від одного. І якщо ми не будемо продовжувати рухатися в цьому напрямку, то альтернативним шляхом розвитку нашої цивілізації стане наростаюча роздробленість.

Четверта промислова революція вплине на масштаб конфліктів і їх характер. *Розмивається межа між війною і миром, а також між тим, хто бере участь в бойових діях, а хто – ні*. І це викликає дискомфорт. Подібним чином *зона дій все більшою мірою стає водночас локальною і глобальною*. Такі організації, як ІДІЛ, діють в основному в певних районах на Близькому Сході, але вони також вербують бійців в інших країнах через соціальні мережі. І терористичні акти, що здійснюються цими організаціями, відбуваються в самих різних місцях планети. Сучасні конфлікти все частіше носять *гібридний характер*, поєднуючи традиційні методи бою з елементами, які в минулому більшою мірою зв'язувалися з недержавними збройними суб'єктами. Проте ще недостатньою мірою оцінений потенційний масштаб змін, який несуть з собою технології, які об'єднуються один з одним все більш непередбачуваними шляхами, а також масштаб змін, що виникають у зв'язку з тим, що державні структури та збройні недержавні формування вчаться один у одного.

У міру того як йде цей процес і нові смертельно небезпечні технології стає простіше придбати і використовувати, стає зрозумілим, що четверта промислова революція пропонує приватним особам все більш різноманітні способи заподіювати шкоди один одному у великих масштабах. Усвідомлення цього приводить до відчуття все більшої вразливості.

Але доступ до новітніх технологій також приносить з собою *можливість забезпечити більшу точність у військових діях, вико-*

ристовувати передові досягнення у сфері бойового захисного одягу, дозволяє друкувати необхідні запасні частини або інші компоненти прямо на полі бою тощо [7–8].

Кібернетична війна являє собою одну з найбільш серйозних загроз нашого часу. *Кіберпростір стає таким же театром військових дій, як в минулому були земля, моря і повітря. Можемо з упевненістю припустити, що в той час, як будь-який майбутній конфлікт між достатньою мірою технологічно розвиненими суб'єктами може відбуватися у фізичному світі або бути відсутнім там, прояви такого конфлікту у кібервимірі матимуть місце майже напевно, хоча б тому, що жоден сучасний противник не стане чинити опір спокусі підірвати функціонування, внести збої або знищити системи свого ворога, в тому числі датчики, засоби зв'язку та потужності, щоб забезпечити прийняття рішень.*

В результаті цього не тільки знизиться поріг критеріїв наявності війни, але також *стане менш вираженою межа між війною і миром, оскільки будь-які мережі або підключені пристрої, від військових систем до цивільної інфраструктури, такі як джерела енергії, електричні мережі, системи управління охороною здоров'я, рухом або водопостачанням, можуть бути зламани та піддані нападу.* В результаті також змінюється концепція противника. Зараз, на відміну від минулих часів, не завжди можна бути впевненим в тому, хто саме вас атакує, і навіть в тому, чи мав місце напад на вас взагалі. Фахівці зі стратегії у галузі оборони, військові та служби національної безпеки звертали основну увагу тільки на обмежену кількість традиційно ворожих держав, але тепер їм потрібно розглядати *ситуацію, в якій бере участь майже нескінченний і нечітко визначений всесвіт, що включає у себе хакерів, терористів, злочинців, активістів і інших можливих супротивників.* Кібернетична війна може набувати різних форм – від злочинних діянь і шпигунства до руйнівних атак (таких як дія комп'ютерного хробака Stuxnet), значення яких залишається великою мірою недооціненим і невірно зрозумілим, оскільки це нове явище, і йому складно протистояти.

Військові дії за допомогою самоврядних систем, в тому числі бойових роботів і автоматизованої зброї із застосуванням штучного ін-

телекту, роблять у перспективі *можливою «війну роботів»*, яка буде відігравати перетворюючу роль у конфліктах майбутнього [8].

Існує ймовірність, що морське дно і морський простір також будуть ставати все більш милітаризованими оскільки все більше число сторін (як державних, так і комерційних організацій) отримують можливість запускати супутники й управляти безпілотними підводними апаратами, за допомогою яких можна пошкоджувати оптоволоконний кабель і порушувати супутникову комунікацію. Злочинні угруповання вже використовують готові безпілотні квадрокоптери для стеження за конкурентами і нападів на них. *Самокерована зброя, що здатна без участі людини ідентифікувати мету та приймати рішення відкрити вогонь, буде ставати все більш доступною і кине виклик законам ведення війни* [8].

Сьогодні лише обмежено можна уявити, якими будуть межі можливостей нових технологій, а також що чекає людство попереду в цій сфері. Це також стосується сфери міжнародної та внутрішньої безпеки. *У кожній інновації знайдеться і позитивний шлях застосування, і можлива негативна сторона.* Якщо зараз нейротехнології вже застосовуються для рішення проблем зі здоров'ям, в майбутньому вони можуть бути застосовані для військових цілей. Комп'ютерні системи, що приєднані до мозкової тканини, можуть дати можливість паралізованому пацієнтові управляти роботизованою рукою або ногою. Та ж сама технологія може використовуватися для того, щоб управляти біонічним пілотом або солдатом. Пристрої для впливу на мозок, призначені для лікування симптомів хвороби Альцгеймера, можуть бути імплантовані солдатам, щоб стерти їх спогади або створити нові [9–10].

Сучасні тенденції припускають *швидку та масову демократизацію можливостей наносити великомасштабний збиток, яку свого часу мали лише уряди та високопрофесійні організації.* Починаючи від виробництва зброї за допомогою 3D-друку і до генної інженерії, яка застосовується в домашніх лабораторіях, що створюються за допомогою цілого ряду нових технологій, знаряддя знищення стають все більш доступними. *І під впливом злиття технологій природним чином виникає непередбачувана динаміка, яка кидає виклик наявним правовим і етичним нормам.*

Таким чином постає питання: як ми можемо перед обличчям цих проблем переконати людей серйозно поставитися до тих загроз безпеки, які несуть в собі нові технології, і чи зуміємо ми налагодити таку співпрацю між державним і приватним секторами в глобальному масштабі, яке зм'якшило б цю загрозу?

Зацікавлені сторони, яких стосується це питання, повинні співпрацювати над створенням юридично обов'язкових правил, а також добровільно прийнятих норм, встановлених на рівні рівних учасників, етичних норм і механізмів, які контролюють потенційно небезпечні нові технології. При цьому бажано, щоб ці технології не перешкождали можливості досліджень, що забезпечують інновації та економічне зростання.

Безсумнівно, *необхідно буде укласти міжнародні договори*, але турбує те, що регулюючі органи в цій галузі будуть відставати від технологічних досягнень через стрімкість розвитку і його багатостороннього впливу. Отже, *вкрай необхідно, щоб представники освіти та розробники вели обговорення етичних норм, що стосуються нових технологій четвертої промислової революції, щоб у суспільстві і в культурі у цьому відношенні встановилися і зміцнилися загальні етичні принципи.* Якщо уряди й організації на державному рівні не будуть своєчасно діяти в нормативно-правовому просторі, то ініціативу можуть взяти на себе приватні підприємства та недержавні організації.

Зрозуміло, що військовий сектор і розвиток нових технологій ведення війни існують у своїй власній, відносно ізольованій галузі. Проте одна з проблем – це можливість перетворення інших секторів, таких як генетична медицина і дослідження в генетиці, на такі ж ізольовані, як і військовий сектор, високоспеціалізовані галузі, внаслідок чого ми будемо меншою мірою мати можливість колективно обговорювати їхні проблеми і можливості, розуміти їх і управляти ними.

Література

1. Аджемоглу Д., Робінсон Д. Чому нації занепадають / пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ: Наш Формат, 2016. 440 с.

2. Дежина И., Пономарев А. Перспективные производственные технологии: новые акценты в развитии промышленности. *Форсайт*. 2014. Т. 8. № 2. С. 16–29.
3. Дрекслер Э. Всеобщее благоденствие. Как нанотехнологическая революция изменит цивилизацию/пер. с англ. Ю. Каптуревский; под науч. ред. С. Лурье. М.: Изд-во Ин-та Гайдара, 2014. 504 с.
4. Матюшенко І. Ю. Перспективи розвитку конвергентних технологій в країнах світу й Україні для вирішення глобальних проблем: монографія. Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2017. 448 с.
5. Матюшенко І. Ю. Розробка і впровадження конвергентних технологій в Україні в умовах нової промислової революції: організація державної підтримки: монографія. Харків: ФОП Александра К. М., 2016. 556 с.
6. Мир в 2050 году / под ред. Д. Франклина и Д. Эндрюса. М.: Манн, Иванов и Фербер, Эксмо, 2013. 368 с.
7. Росс А. Индустрии майбутнього/пер. з англ. Київ: Наш формат, 2017. 320 с.
8. Рьедматтен Э. Изобретения XXI века, которые изменят нашу жизнь / пер. с англ. Е. Адамович. М.: Эксмо, 2009. 336 с.
9. Спенс М. Следующая конвергенция: будущее экономического роста в мире, живущем на разных скоростях / пер. с англ. А. Калинина. М.: Изд-во Института Гайдара, 2013. 336 с.
10. Шваб К. Четвертая промышленная революция/пер. с англ. М.: Издательство «Э», 2017. 208 с.

Є. А. Новіков,
*к. ю. н., молодший науковий співробітник НДІ правового
забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*
А. В. Пустовіт,
*студентка 15 групи Слідчо-криміналістичного інституту
НЮУ імені Ярослава Мудрого*

ЗАПОБІГАННЯ РЕЙДЕРСТВУ В УКРАЇНІ

На даний момент, в Україні частими є випадки вчинення суспільно небезпечних дій, пов'язаних із силовим протиправним захопленням підприємств різної організаційно-правової форми, які в народі